

Publikace bude zajímavá pro všechny, kdo chtějí získat vhled do historie formování specnazu a jeho nejznámějších operací. Přibližuje veškeré důležité milníky, které se s těmito útvary pojí, stejně jako způsob, jakým se specnaz s nastalou situací vypořádal. V případě hlubšího zájmu o problematiku lze na těchto základech dále stavět. Základy jsou ovšem opravdu to jediné, co může recenzovaná publikace nabídnout.

Matěj Falta

doi: 10.14712/23363231.2019.5

Henry Kissinger, **Uspořádání světa: Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha.** Praha: Prostor, 2016, 400 s. ISBN 978-80-7260-335-0

Knihu s názvem *Uspořádání světa: Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha* napsal americký odborník na mezinárodní vztahy Henry Kissinger v roce 2014.¹ O dva roky později vyšla publikace v českém překladu Martina Pokorného. Kissinger patří k předním představitelům realistické školy mezinárodních vztahů. V minulosti působil na Harvardově univerzitě, kde vedle své badatelské činnosti vyučoval historii a dějiny diplomacie. Pracoval také jako poradce amerických prezidentů pro zahraničněpolitické a bezpečnostní otázky a v diplomatických službách; jako státní tajemník v Nixonově administrativě se prostřednictvím tzv. trojúhelníkové diplomacie zasadil o zlepšení vztahů mezi Spojenými státy a Čínou při současném uvolnění napětí v americko-sovětských vztazích. V roce 1973 se společně s vietnamským generálem Le Duc Thoem stal laureátem Nobelovy ceny míru.

Ve své poslední knize Kissinger představuje svoji vizi světa tvořeného několika regionálními oblastmi, které prošly odlišným historickým vývojem a mají tudíž rozdílné pohledy na světové uspořádání. Vedle evropského pojetí světového řádu, jež bylo zformováno po třicetileté válce, existuje podle autora svébytná islámská vize, dále několik odlišných asijských regionálních uspořádání, mezi nimi například čínský nebo japonský pohled na světový řád, a také perspektiva Spojených států. Kissingerovo pojetí mezinárodního pořádku lze přirovnat k nábožensko-civilizačnímu rozdělení světa, s nímž ve své publikaci *Střet civilizací* pracoval americký politolog Samuel P. Huntington.² Přestože každý z autorů definuje jednotlivé regiony na základě vlastních kritérií, jejich kategorizace mají podobné rysy. Zatímco dle Huntingtona toto rozdělení v budoucnosti povede ke „střetům

¹ Henry Kissinger, *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History* (New York: Penguin Press, 2014).

² Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Simon & Schuster, 1996). Česky vyšlo jako Samuel P. Huntington, *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu* (Praha: Rybka Publishers, 2001).

civilizací“, Kissinger se ve své publikaci snaží najít způsob, jakým rozdílné oblasti usmířit do jednotného globálního řádu.

Kniha je členěna do devíti kapitol. V nich Kissinger pomocí obsáhlých historických exkurzů ukazuje, že v minulosti považoval vladař každého regionálního systému svou vizi za legitimní a určenou k celosvětovému rozšíření. Ve skutečnosti ovšem podle autora žádný jednotný řád světa nikdy neexistoval. Každý region se považoval za středobod uspořádání, jehož byl součástí. Evropské chápání světového řádu, jemuž Kissinger věnuje první dvě kapitoly knihy, se zakládalo na mocenské rovnováze a suverenitě laických národních států. Evropská koncepce představuje podle autora jediný systém, jehož prvky jsou alespoň částečně uznávány a aplikovány v celosvětovém měřítku. Kissinger proto považuje za paradoxní, že navzdory relativní úspěšnosti opouští současná Evropa tuto vizi suverénních teritoriálních států a jednotlivé státy dobrovolně sdílejí svou suverenitu v nadstátní Evropské unii.

Roli garanta vestfálského systému, tedy uspořádání suverénních států, které má původ v polovině 17. století, od Evropy částečně přebraly Spojené státy. Víze USA se však podle Kissingera zároveň opírá o univerzalistické šíření lidských práv a svobod, díky čemuž má být ve světě dosaženo míru (s. 17). Na univerzálním šíření vlastních principů je založeno také tradiční islámské pojetí mezinárodního pořádku, o němž pojednávají třetí a čtvrtá kapitola knihy. Na rozdíl od amerického systému ale islámská koncepce uspořádání světa od počátku usilovala o vytvoření univerzalistické říše s jedním mocenským centrem.

Svébytné koncepce s globálními ambicemi, jež Kissinger podrobuje historickému rozboru v následujících dvou kapitolách, se etablovaly rovněž v Asii. V Číně po tři tisíce let panoval systém, který byl založen na absolutní „božské“ moci císaře. Ostatní kultury se k čínskému pojetí měly přimknout automaticky na základě toho, co americký politolog Joseph S. Nye definuje jako *soft power*. Čína měla v souladu se svou univerzalistickou vizí dominovat celému světu a zároveň ho ohromit svou kulturou a bohatstvím. Podobně etnocentrické víze světového uspořádání vznikly podle Kissingera také v Japonsku a Indii.

Cílem Kissingerovy knihy je zjistit, zdali a do jaké míry mohou odlišné regiony světa s různorodými historickými zkušenostmi a představami o globálním řádu vytvořit jednotné společenství. Kissinger si klade otázku, jestli „je vůbec možné, aby regiony s tak odlišnými kulturami, historií a tradičními koncepcemi řádu obhájily legitimitu nějakého společného systému“ (s. 19). Vytvoření globálního řádu je podle Kissingera úkol složitý, ale nezbytný pro zachování míru ve světě. K jeho ustavení bude dle něj zapotřebí respektovat kulturní rozmanitost lidí, nalézt rovnováhu mezi řádem a svobodou a zároveň rozumným kompromisem sladit tradici regionálních vizí s modernitou současného globalizovaného světa (s. 19–21).

Kissinger tvrdí, že od konce druhé světové války přibližně do přelomu tisíciletí byly nejméně úspěšnější ve snaze vytvořit univerzální řád světa Spojené státy prosazující vestfálský model a šířící demokratické principy. Úspěch americké vize je podle autora „zřetelný v množství nezávislých suverénních států, jež ovládají většinu zeměkoule“. K jejich „vývoji přispěly Spojené státy významným dílem“ (s. 368). Kissinger přitom poněkud nekriticky

argumentuje tím, že vytvoření do jisté míry úspěšného uspořádání světa pod vedením Spojených států se uskutečnilo „pod deštníkem v podstatě jednostranné americké vojenské garance“ (s. 368).

V posledním čtvrtstoletí celosvětového vývoje poznamenaly americkou vizi uspořádání světa například globální hospodářské krize, které USA, potažmo Západ, do jisté míry samy zapříčinily. Současný světový řád, jehož nejvýraznějším znakem je zejména velmocenský vzestup Číny, proto Kissinger charakterizuje jako multipolární zřízení (s. 370–371). Kissinger tak definitivně pro současný svět odmítá fukuyamovskou myšlenku „konce dějin“.

Vznik jednotného mezinárodního uspořádání – kromě již naznačených regionálních odlišností – podle Kissingera znesnadňují ještě další dva faktory. Prvním z nich je „nesoulad politického a ekonomického mezinárodního pořádku“ (s. 374). Tím se rozumí nerovnováha mezi globální ekonomikou, která funguje bez ohledu na státní hranice, a politickým uspořádáním založeným do jisté míry na vestfálských principech (např. rozhodování v Radě bezpečnosti OSN). Do druhé skupiny faktorů, které oslabují pozici tradičního státu v současném světě, je pak možné zařadit existenci tzv. *failed states*, tj. území bez faktického mocenského centra, nebo fenomén integrace, jako je EU, tedy sdružování států do nadstátní entity s nejasným postavením a bez konkrétnější koncepce budoucího vývoje (s. 374–375).

Závěrečná pasáž knihy s názvem „Kudy dál?“ pojednává o možnostech přetvoření mezinárodního systému. Při čtení Kissingerových závěrů však vyvstává otázka, zda představitel americké *Realpolitik* v jejím nejryzejším smyslu neuvízl ve vlastní – touto publikací analyzované – pasti. Jestliže tvrdí, že „můžeme doufat ve světový řád států, jež uznávají důstojnost jednotlivce, usilují o participační vládu a udržují mezinárodní spolupráci podle dohodnutých pravidel“ (s. 377), není čtenář daleko od pravdy, pokud Kissingerův přístup k ideálu mezinárodního pořádku považuje za parafrázi americké vize uspořádání světa. Tím autor ve své podstatě potvrzuje svou předchozí myšlenku, že největší překážkou vzniku jednotného světového uspořádání je fakt, že každá oblast – a tedy i její obyvatelé – vnímá globální řád svým vlastním prizmatem.

Henry Kissinger svými dřívějšími publikacemi i z pozice toho, kdo se podílel na určování praktické americké zahraniční politiky, výrazně ovlivnil debatu o podobě mezinárodních vztahů 20. století. Při pohledu na rychle se proměňující bezpečnostní prostředí po konci studené války, na dynamický rozvoj nových technologií či na zvýšení počtu mezinárodních aktérů a s tím související komplexnost mezinárodních vztahů nabývá otázka další transformace světového uspořádání na naléhavosti. Každé podstatné reformě mezinárodního systému předcházely dlouhé diskuse. Kissingerova publikace takovou debatu podněcuje.

Patrik Urban

doi: 10.14712/23363231.2019.6